

Καὶ ἐξήτασε καὶ ἔμαθεν. Ἡ κυρὰ Μαλαματένια, ὡς καλὴ γραῖα, εἶχε φαίνεται προετοιμάσει τὰ πάντα μὲ πολλὴν ἐπιτηδεύειν καὶ ζῆλον. Αἱ πληροφορίες τὰς ὁποίας ἔλαβεν ἡ Παναγιώτα καὶ τ' ἀφεντικὰ τῆς ὑπερέβαιναν κάθε προσδοκίαν καὶ ὁ Μανώλης προσέκυπταν ἐξ αὐτῶν καλῶς ὅχι μόνον δι' ὑπέρβριαν, ἀλλὰ καὶ διὰ κυρίαν. Ἡ πρότασις, ἡ καλὴ καὶ ἀνέλπιστος τύχη ἐγράφη πρὸς τὴν μητέρα τῆς κόρης καὶ ἐδόθη εὐχαρίστως ἡ ἀδεία τῆς καὶ ἡ εὐχὴ. Ὁ γάμος συνωμολογήθη καὶ μετὰ τινὰς ἡμέρας εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Β' ὅπου ὑπηρετεῖ ἡ Παναγιώτα, εἰσῆρχετο ἀπὸ τὴν σκῆλον τῆς ὑπηρεσίας ὁ Μανώλης, ὡς γαμβρὸς πλέον ἐπισήμως. Μολοντί δὲ κατὰ τὰς συνεντεύξεις τῶν παριστάτο πάντοτε καλοκαγάρως ἡ γραῖα μήτηρ τοῦ οἰκοδεσπότη, οἱ μελλόνυμφοι ἐφαίνοντο εὐτυχεῖς καὶ εὐχαριστημένοι καὶ οἱ δύο.

*

Καὶ ἦλθεν ἡ μεγάλη ἡμέρα. Ἡ Παναγιώτα, φοροῦσα τὸ καλλίτερον τῆς φόρεμα, ἀπεχαιρέτισε μὲ δάκρυα καὶ εὐχαριστίας τ' ἀφεντικὰ τῆς καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἄμαξαν, ἡ ὁποία τὴν ἐπερίμενε κάτω καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἐκάθηντο ἀκόμη ὁ γαμβρὸς, ἡ καλὴ γραῖα, εἰς τὴν ὁποίαν ὠφείλετο ἡ εὐτυχία ἐκείνη, καὶ μιὰ ἄλλη, νεαροτέρα αὐτῆς, ἡ ὁποία ἐσυστήθη εἰς τὴν Παναγιώτα ὡς φίλη τοῦ Μανώλη καὶ μέλλουσα κουμπάρα. Εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῆς μάλιστα ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ τὸ στεφάνωμα, διότι ξένος ἦτο καὶ ὁ Μανώλης καὶ τὸ σπίτι του δὲν το εἶχεν ἀκόμη ἐτοιμάσει.

Καὶ ἡ ἄμαξα ἐκυλίετο ἐπὶ πολὺ. Ἡ συνοικία εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον εἰσέλθει ἦτο ἔρημος, μακρυνή, ἀπόκεντρος.

«Πολὺ μακρὰ τῶγεις τὸ σπίτι σου, κυρὰ κουμπάρα!» εἶπε γέλωσα ἡ Παναγιώτα.

Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ἡ ἄμαξα ἐσταμάτησεν ἐνώπιον οἰκίας χαμηλῆς, μονορόφου, ὅπου τοὺς ὑπεδέχθησαν δύο κόραι, αἱ ἀνεψιὰί τῆς κουμπάρας καὶ ὁ ἱερεὺς, ὁ ὁποῖος ἐπερίμενε ἐκεῖ μὲ τὸν βοηθὸν του, ἕνα μικρὸν ἀναγνωστὴν ἐλδέξανθον ἕως δεκακωτῶ ἐτῶν, μὲ κόμην φουντωτὴν ὡς γυναικίαν.

Χωρὶς χρονοτριβήν, ἀφ' οὗ ὅλα ἦσαν ἔτοιμα, ἤρχισε τὸ μυστήριον. Εἰς τὴν Παναγιώταν ἔκαμιν ἐντύπωσις ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ὁ ἱερεὺς ἀνεγίνωσκε τὰς εὐχὰς, μασσητὰ καὶ γρήγορα καὶ κολλῶν σχεδὸν τὸ βιβλίον ἐπάνω εἰς τὸ πρόσωπόν του ἀπὸ τὸ ὁποῖον δὲν ἐφαίνετο οὕτω παρὰ ἡ ἄκρα τῆς παραδόξου γενειάδος του, —καὶ οἱ γέλωτες τοῦ μικροῦ ἀναγνωστοῦ τοὺς ὁποῖους συνέλαβε δύο-τρεῖς φορές ἡ Παναγιώτα, ἐν ᾧ προσεπάθει νὰ τοὺς καταπνίξῃ. Οἱ ἄλλοι εὐρίσκοντο ὀπισθὲν τῆς, ὥστε δὲν ἐδύνατο νὰ βλέπῃ τί ἔκαμνον καὶ πῶς ἐτέλεοντο. Εἰς τὸ Ἡσαΐα Χόρευε ἔλαβον μέρος ὅλοι καὶ ὅλαι, ἔρρανον δὲ τὴν νύμφην δι' ἀνθέων πολλῶν καὶ ζαχαρωτῶν καὶ τὸ μυστήριον ἐτελείωσε μ' εὐχὰς, μὲ γέλωτας καὶ μὲ χαρὰν. Τότε ὁ ἱερεὺς μὲ τὸν ἀναγνωστὴν ἐχαιρέτισαν καὶ ἀπῆλθον, ὕστερα δὲ ἀπὸ ὀλίγον εἰς τὴν γαμήλιον συντροφίαν, καθήμενη ἤδη περὶ τραπεζῆς συμποσίου, προσετέθη εἰς νέος μελαγχροινός, ὁ Νότης, φίλος στενός τοῦ γαμβροῦ καὶ ἡ γυναίκα του, ξανθὴ κόρη, τῆς ὁποίας καταπληκτικὴ ἦτο ἡ μὲ τὸν πρὸ ὀλίγου ἀναγνωστὴν ὁμοιότης. Ἡ Παναγιώτα ὁμοῦ δὲν το παρετήρησε, παρεχώρησε δὲ πολὺ προθύμως τὴν συγγνώμην τῆς, ὅπως ὅλοι οἱ εὐτυχεῖς ἄνθρωποι, ὅτι δὲν ἐπρόφθασαν καὶ ἤρχοντο ἀργὰ μετὰ τὸ μυστήριον...

Ἐτελείωσε τὸ δεῖπνον, ἔφυγαν οἱ ξένοι καὶ ἔμειναν μόνον οἱ νεόνυμφοι. Ἐκεῖ εἶχον ἐστημένην προσωρινῶς τὴν φωλεάν τοῦ ἔρωτός των. Εὐτυχεῖς καὶ ἀγαπώμενοι

ἔζησαν εἰς τὴν φωλεάν αὐτὴν ὀλίγας ἡμέρας καὶ κατόπιν ἐπέταξαν εἰς ἄλλην, εἰς τὴν μόνιμον, τὴν ὁποίαν εἶχε πῆξει ὁ Μανώλης τῇ βοήθειᾳ τῶν 500 δραχμῶν, τὰς ὁποίας εἶχε σηκώσει ἀπὸ τὴν Τράπεζαν.

*

Ἄλλ' ἡ εὐτυχία δὲν εἶχε τι διαρκῆς καὶ αἰώνιον· τριῶν δὲ μηνῶν εὐτυχία εἶνε μάλιστα καὶ πολὺ γιὰ μιὰ δούλα, ποῦ δὲν ἔχει παρὰ πεντακόσιες καὶ τὰ βουχαλάκια τῆς. . . Ὁ Μανώλης ἤρχισε νὰ μὴν πηγαίνει πλέον τακτικὰ τὴ νύκτα στὸ σπίτι του, προφασίζομενος πολλὴν ἐργασίαν καὶ νυκτερία εἰς τὸ κατάστημα, εἰς τὸ ὁποῖον ἄλλοτε δὲν ἐπήγαινε οὔτε τὴν ἡμέραν. Ὑποπτεύετο, ἔκλαιεν ἐκείνη, ἀλλὰ εἰς μάτην. Αἱ ἀπουσίαι τοῦ Μανώλη ἐγίνοντο ὅλοσεν συχνότεραι, ἕως ὅτου μίαν πρωΐαν ἀπῆλθε τέλος πάντων καὶ ἐξηφανίσθη. Ποῦ ἐπῆγε;

Τὸν ἐπερίμενε ἡ Παναγιώτα μίαν ἡμέραν, δύο ἡμέρας. Τὴν τρίτην ἐρευνᾷ τὰ πράγματά τῆς καὶ βλέπει ὅτι τῆς ἔλειπαν τὰ πολυτιμότερα. Τὴν ἔκλειψεν ὁ ἄνδρας τῆς καὶ τὴν ἄφηκε· δὲν ὑπῆρχεν ἀμφιβολία. Τρέχει εἰς τὸν ἱερέα τῆς γειτονείας καὶ ἐξομολογεῖται ἀπελπισ, κλαίουσα. Ἀπὸ τὴν διήγησιν τῶν τοῦ γάμου τῆς, ὁ ἱερεὺς ὑποπτεύεται ἐγκλημα καὶ τρέχει εἰς τὴν Μητρόπολιν. Τίποτε. . . Ἐπιστρέφει περίλυπος, δακρῶν. Τὸ κορίτσι. . . πῶς τὸ ἄφησαν ἔτσι στὰ χέρια ἐνὸς παληανθρώπου. . . ἐνὸς ληστοῦ. . . Ἡ ἀδεία τοῦ γάμου τῆς δὲν ὑπῆρχεν. . . ὅλα ἦσαν ψεύματα. . . τὴν ἠπάτησαν. . . τὴν ἐπερίπαιξαν. . . Ὁ στίχος τοῦ ποιητοῦ ἐπαλήθευσε:

Πλαστὰ τὰ γένεια τοῦ παπαῦ καὶ τὸ μυστήριον ψέμμα καὶ δὲν τῆς ἔμεινε τόρα παρὰ νὰ τρέξῃ εἰς τὴν Ἀστυνομίαν, εἰς τὴν Εἰσαγγελίαν. . .

Καὶ ἡ ἀτυχῆς νεανὺς ἀκούσασα ἐξαίφνης τὴν συμφωνίαν τῆς καὶ τὴν ἀτιμίαν τῆς ἀπέμεινε κατάπληκτος, ἀδάκρυτος καθηλωμένη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἀμφιρρέπουσα. Τῆς ἔκλειψαν τὰ χρήματά τῆς, τὴν τιμὴν τῆς, τὰ πράγματά τῆς, τὴν ἡσυχίαν τῆς. Ποῦ θὰ ἐπήγαινε τόρα καὶ τί θὰ ἔκαμνεν;

ΑΝΤΙΑΛΛΟΣ

Ο ΧΟΙΡΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑΙ

Τί κοινὸν μεταξύ χοίρου καὶ θρησκείας; ἤθελεν ἐρωτήσῃ ἴσως ἀπορῶν ὁ τὸν ἀνωτέρω πίτλον ἀναγινώσκων· τίς σχέσις μεταξύ τοῦ ἀκαθαρτοτάτου καὶ καθαρωτάτου; Οὐδεμία βεβαίως· καὶ ὁμοῦ δὲν ὑπῆρξε θρησκειμα ἀναφανέν ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἔλαβεν ἢ οὕτως ἢ ἄλλως τὸν χοῖρον ὑπ' ὄψιν. Καὶ τὸ νὰ λαμβάνηται μὲν τὸ ἐν τῇ ἀκαθαρσίᾳ διαιτώμενον τοῦτο ζῶον, ὡς τύπος αὐτῆς τῆς ἀκαθαρσίας, τὸ νὰ λέγωμεν μὲν μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου «μὴ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, μήποτε καταπατήσωσιν ἐν τοῖς ποσίν αὐτῶν αὐτοὺς», τὸ νοοῦμεν· τὸ νὰ κινήσωσιν ὁμοῦ πᾶσαι αἱ θρησκείαι (πλὴν μιᾶς) σταυροφορίαν κατὰ τοῦ ὠραίου, τρυφεροῦ, ἡδυτάτου αὐτοῦ κρέατος εἶναι τοῖς πλείστοις καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως ἀκατάληπτον καὶ ἀνεξήγητον καὶ ὁμοῦ εἶναι καταληπτόν ὑπὸ μίαν ἐσποφιν καὶ ἐξηγητόν δι' ἕνα λόγον, ὃν κατωτέρω ὀψόμεθα. Ἀλλὰ ἤθελεν εἶπῃ τις, ἀκριβῶς διότι τρέφεται ὁ χοῖρος ἀπὸ τὴν ἀκαθαρσίαν καὶ τὴν λάσπην, διὰ τοῦτο ἀπηγορεύθη ἡ

χρήσις τοῦ κρέατός του. Ἐ! ὡς πρὸς τοῦτο, ἀντι- παρατηροῦμεν, «πόθεν ἄρξομαι θρηνεῖν;» ἀρκεῖ νὰ ὑπενθυμίσωμεν εἰς τὸν *συχνόμενον* (=συγ- χεόμενον) ἀναγνώστην τοὺς σκώληκας καὶ τὰς ἀκα- θαρσίας ἐξ ὧν παχύνονται αἱ ὄρνιθες, τοὺς ποντι- κούς δι' ὧν τρέφονται γευστικώτατοί τινες ἰχθύς, καὶ τὰ λοιπά, καὶ τὰ λοιπά. . . Καὶ ἐν τούτοις κατὰ τῶν χερσαίων καὶ θαλασσίων τούτων ζώων δὲν ἐπῆλθε βαρὺς ὁ πέλεκυς τῆς θρησκείας. Ἐὰν τοῦλάχιστον οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ νομοθέται τῶν θρη- σκευμάτων ἦσαν ἐν γνώσει τῆς *Cysticus cellu- losa*, ἢ ἄλλως *τριχίνης* λεγομένης, ἀπαντώσης εἰς τοὺς μῦς τῶν χοίρων πρὸ πάντων, καὶ ἐν γνώσει τῶν θανατηφόρων αὐτῆς ἀποτελεσμάτων εἰς τοὺς τρώγοντας ἀπὸ τῶν ὑπ' αὐτῆς προσβεβλημένων κρεάτων, τὸ πρᾶγμα θὰ ἦτο ἱκανῶς δεδικαιολογη- μένον· ἀλλὰ τοιαῦται φυσιολογικὰ καὶ ἰατρικὰ γνώσεις ἦσαν αὐτοῖς ἐντελῶς σχεδὸν ἄγνωστοι.

Ἄς λάβωμεν πρῶτον «τὸ ἔθνος τὸ ἅγιον, τὸν λαὸν τὸν περιούσιον, τὸ βασιλείον ἱεράτευμα» ὅπως ἐπεμύνητο ν' ἀποκαλῆ ἑαυτὸν ὁ ἰουδαϊκὸς λαός. Τὸν ἔβραϊον, καὶ μόνον τὸ ὄνομα χοῖρος νὰ ἦκουε, κατελάμβανεν ἀηδία καὶ ἀποτροπία. Τὸ κρέας τοῦ ζώου τούτου ἦτο ἐκ τῶν μᾶλλον ἀπηγορευμένων ἐν τῷ μωσαϊκῷ νόμῳ. «Καὶ τὸν ὕν, . . . ἀκάθαρτον τοῦτο ὑμῖν· ἀπὸ τῶν κρεῶν αὐτοῦ οὐ φάγεσθε» ὑπηγόρευε τὸ Λευιτικὸν καὶ ἐπανελάμβανε τὸ Δευ- τερονόμιον. Τὴν ἀπαγόρευσιν δὲ ταύτην παρ' Ἰου- δαίοις ἀνέγραφον καὶ οἱ λατινοὶ συγγραφεῖς, ὡς ὁ Τάκιτος ἐν τῇ *E'*. ἱστορίᾳ του καὶ δηκτικώτατα ἐσατύριζον ἐν ταῖς σατύραις τῶν ὁ Ἰουβενάλης (Σ. 14) καὶ ὁ Μακρόβιος (Σ. 2). Ἐδειξαν δὲ πάντοτε οἱ ἔβραιοι, ἐν πάσῃ ἐποχῇ, τὴν πρὸς τὸ χοίρειον κρέας μεγάλην ἀποστροφὴν τῶν — ἐξαιρέσει· τινῶν νεωτέρων, *μορφωμένων* οὕτως εἰπεῖν, ἰσραηλιτῶν, οἵτινες κρυφίως καμμίαν φοράν (πρὸς ἀποφυγὴν σκανδάλου) δὲν διατάζουσι ν' ἀπογευθῶσι νοστί- μου τινὸς χοιρείου κοτολέττας. — Ἀρκεῖ ν' ἀνα- φέρωμεν ὅτι ὑπὸ τὸν Ἀντίοχον τὸν Ἐπιφανῆ, ὅς τις ἠθέλησε νὰ βιάσῃ αὐτοὺς νὰ φάγωσι χοίρειον κρέας, πολλοὶ προετίμησαν, «τὸν μετ' εὐκλείας θά- νατον, λέγει ὁ συγγραφεὺς τῆς Β^ας Μακκαβαίων, ἢ τὸν μετὰ μύσους βίον . . . τοῖς νέοις ὑπόδειγμα γενναίον καταλειποῦτες, εἰς τὸ προθύμως καὶ γεν- ναίως ὑπὲρ τῶν σεμνῶν καὶ ἁγίων νόμων ἀπευθανα- τίζειν». Καὶ ὅποιον φρικώδη θάνατον! νὰ βληθῶσιν εἰς τήγανον καὶ λέβητας ἐκπυρωθέντας, νὰ γλωσσο- τομηθῶσι, ν' ἀκρωτηριασθῶσι, νὰ ἐκδαρῶσι «τὸ τῆς κεφαλῆς δέρμα σὺν ταῖς θριξίν»! Ἀλλὰ καὶ οἱ ἔθνικοι, ὅσῳ ἔβλεπον τὴν ἐπιμονὴν ταύτην τῶν ὀρ- θοδόξων ἰουδαίων, τόσῳ περισσότερον ἐβίαζον αὐ- τοὺς· ἀπετέλει δὲ μίαν τῶν σκληροτέρων διασκευά- σων καὶ εὐχαριστήσεων τῶν τυράννων καὶ τῶν ἔθνικων ὄχλων, ὡς βεβαίως ὁ Φίλων, τὸ νὰ ἐξαναγ- κάζωσι τοὺς Ἰουδαίους νὰ πλησιάζωσιν εἰς τὸ στόμα τῶν τῶν χοίρειον κρέας. Τόση ἦτο ἡ ἀποστροφή τῶν Ἰουδαίων ὥστε *χοιροφάγος* ἦτο ἡ ὀνομασία τοῦ ἀποτροπαϊστέρου εἰδωλολάτρου· «οἱ ἔσθοντες υἱεῖον κρέας, μεμολυμμένα πάντα τὰ σκεύη αὐτῶν, ἐπι- τοαυτὸ ἀναλωθήσονται, εἶπε Κύριος» φωνάζει ὁ

προφήτης Ἡσαίας. Κατὰ τοὺς νεωτέρους ὁμῶς χρό- νους ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ περιπτώσει· ἐγένετο ἐξαιρέσις, κατὰ τὸν ταλμουδιστὴν Μαϊμωνίδην, τοῦ αὐστη- ροῦ νόμου· εἰς τὴν (ἐνίοτε παραδόξον) ὄρεξιν ἐγκύων γυναικῶν ἦτο καὶ χοίρειον κρέας ἐπιτετραμμένον· μία καὶ αὕτη ἐκ τῶν πολλῶν ἀποδείξεων τῆς ἀπε- ριορίστου ἰσχύος τοῦ γυναικείου φύλου!

Ὅχι δὲ μόνον χοῖρον νὰ φάγωσι δὲν ἐπετρέπετο οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλ' οὔτε χοιροβοσκοί, οὔτε ἔμποροι χοίρων νὰ ἦναι ἠδύναντο· οὕτω λέγουσιν οἱ ταλ- μουδισταί. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἢ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἀναφερομένη «ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένων» ἀνῆκεν εἰς ἔθνικους κατοίκους τῆς Γαλιλαίας, ἢ τοῦλάχιστον ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι, οἵτινες ὑπὸ τινος ἐπόψεως δὲν εἶχον καὶ πολὺ αὐστη- ρὰς ἀρχάς, διετήρουν ἀγέλας χοίρων χάριν κερδο- σκοπίας ἐκ τῶν εἰδωλολατρικῶν γειτονικῶν λαῶν.

Ὁ λόγος δι' ὃν ἀπηγορεύθη τοῖς Ἰουδαίοις ἡ ἀπόλαυσις τοῦ χοιρείου κρέατος φαίνεται ὅτι ἦτο ἀρχῆθεν *δαιτητικὸς καὶ ὑγιεινός*. Παρὰ τοῖς ἀνα- τολικῶς λαοῖς καὶ ἕνεκα τῆς θερμότητος τοῦ κλί- ματος καὶ ἕνεκα τῆς γαλαρᾶς καθαριότητος, ἐπι- κρατεῖ μεγάλη διάθεσις τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων εἰς ἀσθενείας ἐπιδερμικὰς· τοιαῦται δὲ νόσοι φυσι- κῶς καὶ προκαλοῦνται καὶ πολλαπλασιάζονται διὰ τροφῆς παχείας, ὅποια ἢ ἐκ τοῦ χοιρείου κρέατος. Μὴ λησμονῶμεν δὲ ὅτι ἐν Ἀνατολῇ οἱ χοῖροι τρέ- φονται συνήθως εἰς πάχος ἀπερίγραπτον, ἄγνωστον ἐν Εὐρώπῃ. Ἦτο γνωστὸν ἄλλως ἐν τῇ ἀρχαιό- τητι, ὡς καὶ ἐκ τοῦ Αἰλιανοῦ καὶ τοῦ Πλουτάρ- χου μανθάνομεν, ὅτι καὶ τὸ γάλα τοῦ χοίρου ἐπι- φέρει τὴν λέπρα. Πλὴν τούτου τὸ θέαμα χοίρων πασχόντων ἐκ λέπρας, ψωριάσεως καὶ ἄλλων τοιού- των ἀσθενειῶν εἶναι συνηθέστατον ἐν Ἀνατολῇ.

Τὴν αὐτὴν ἀποστροφὴν, διὰ τοὺς αὐτοὺς δαι- τητικὸς λόγους περίπου, εἶχον καὶ ἄλλα θρησκεί- ματα ἄλλων λαῶν ἀνατολικῶν. Ὁ Ἰώσηπος λέγει περὶ τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων, ὅτι ἀπέφευγον τὸν χοῖ- ρον καὶ τὸ χοίρειον κρέας ὡς ἀκάθαρτον. Τὸ αὐτὸ βεβαίως γενικώτερον περὶ πάντων τῶν αἰγυπτίων ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Αἰλιανός, κατὰ τὸν πατέρα τῆς ἱστορίας μάλιστα καὶ ὁ ἀπτόμενος μόνον χοίρου ἔθεωρεῖτο ἀκάθαρτος καὶ μεμολυμένος αὐτός καὶ τὰ ἱμάτιά του, μεθ' ὧν ὤφειλε νὰ καθαρισθῇ ἐν τῷ Νεῖλῳ⁽¹⁾. Καὶ οἱ σημερινοὶ δὲ Κόπται, διάδοχοι ἐκ καταγωγῆς τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων, ἀποφεύ- γουσι τὸ χοίρειον κρέας, καὶ διὰ τοῦτο, κατὰ τοὺς περιηγητάς, ἐν τῇ ἄνω Αἰγύπτῳ σπανίως βλέπει τις χοῖρον. Ἐπίσης κατὰ τὸν Ἡρόδοτον καὶ οἱ Σκύθαι ἀπέχοντο τοῦ χοιρείου κρέατος κατὰ θρη- σκευτικὸν νόμον, καὶ διὰ τοῦτο δὲν κατεγίνοντο εἰς χοιροτροφίαν. Καὶ οἱ Ἀραβες τὴν αὐτὴν ἀποστρο- φὴν ἐδείκνυσαν κατὰ τοῦ ζώου τούτου, τὸ δὲ Κορά- νιον ρητῶς καὶ αὐστηρῶς ἀπαγορεύει τὴν βρώσιν χοιρείου κρέατος. Ὁμοίως ἡ θρησκευτικὴ νομοθεσία τῶν Φοινικῶν ἀπηγόρευσε τὴν χρῆσιν τοῦ χοιρείου

(1) Καὶ ἡ τάξις δὲ τῶν χοιροβοσκῶν παρ' Αἰγυπτίους ἔθεωρεῖτο τόσον βδελυκτὴ ὥστε οὐδεὶς οὐδέποτε ἐνου- μφεύετο θυγατέρα συβάτου, «ἀλλ' ἐκδίδονται τε οἱ συβάτοι καὶ ἄγονται ἐξ ἀλλήλων».

ΦΙΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἀγαπητέ μου,

κρέατος· ὁ Ἡρωδιανὸς λέγει περὶ τοῦ Ἡλιογαθά-
λου ὅτι «χοίρων ἀπέχετο Φοινίκων νόμῳ»· ὁ δὲ
Πορφύριος φέρει μάλιστα ὡς λόγον τῆς ἀποχῆς
τῶν Φοινίκων τὸν αὐτὸν ὄν καὶ διὰ τοὺς Ἰουδαίους,
δῆλα δὴ «ὅτι οὐδ' ὄλως ἐν τοῖς τόποις ἐφύετο ὕς».
Ἄλλὰ τοῦτο ἦτο μᾶλλον οὐχὶ ἡ αἰτία ἀλλὰ τὸ
ἀποτέλεσμα τῆς ἀποστροφῆς ἐκείνης. Τὸν αὐτὸν
θρησκευτικὸν θεσμόν κατὰ τοῦ χοιρείου κρέατος εἴ-
χον καὶ οἱ Αἰθίοπες κατὰ τὸν Πορφύριον. Τὸ ἴδιον
τέλος ἐξάγεται ἐκ τοῦ Αἰλιανοῦ καὶ περὶ τῶν ἀρ-
χαιῶν Ἰνδῶν, τοῦθ' ὅπερ ὁμοῦς τινὲς ἀμφισβητοῦσιν.

Ἄλλ' ὁμοῦς καίτοι οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ νομοθέται
τῶν θρησκευμάτων ἀπηγόρευον τοῖς λαοῖς τὴν βρω-
σιν τοῦ χοιρείου κρέατος, φαίνεται ὅτι οἱ θεοὶ τῶν
δὲν ἀπέκρυπτον τὴν εὐαρέσκειάν των πρὸς τὴν ἐξ
αὐτοῦ κνίσσαν καὶ τοῦτο ἐνοοῦντες οἱ πιστοί, καί-
τοι αὐτοὶ δὲν ἔτρωγον τὸν χοῖρον, δὲν ἐδίσταζον
νὰ τὸν θυσιάζωσι καὶ καίωσι τοῖς θεοῖς. Οὕτω π. γ.
οἱ Αἰγύπτιοι κατὰ τὸν Ἡρόδοτον «τοῖσι μὲν ἄλ-
λοισι θεοῖσι θύειν ὕς οὐ δίκαιον, Σελήνῃ δὲ καὶ
Διονύσῳ μόνουσι τοὺς ὕς θύσαντες πατέονται τῶν
κρεῶν, οὗς τῆσι ἄλλῃσι ὀρθῆσι ἀπεπτυγήμασι».
Ἄλλὰ πλὴν τῶν Αἰγυπτίων, ὡς ὁ Στράβων, ὁ Ὀβί-
διος καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς μαρτυροῦσι, καὶ ἕτεροι
λαοί, βδελυσσόμενοι τὸ χοιρεῖον κρέας, οὐχ ἤπτον
προσέφερον τοῖς θεοῖς τῶν θυσίας χοίρων. Τώρα ἂν
οἱ ἀγαθοὶ ἱερεῖς των, μετὰ τὴν θυσίαν καὶ ἐκ τῆς
θυσίας, ἀπέλειγον τεμάχιόν τι ὀπτοῦ χοιριδίου ἱε-
ροκουρῶς, δὲν τὸ γνωρίζομεν, τὸ ὑποθέτομεν ὁμοῦς!

Ἄξιον σημειώσεως εἶναι καὶ ὅ,τι ὁ Ἀθήναιος λέγει
περὶ τῶν Κρητῶν, ὅτι δῆλα δὴ οὐδ' αὐτοὶ ἔτρω-
γον χοίρειον κρέας, οὐχὶ διότι ἐθεώρουν αὐτὸ ἀκά-
θαρτον, ἀλλὰ τὸναντίον διότι ὁ χοῖρος ἦν παρ' αὐ-
τοῖς ἱερός. Τέλος σημειώτεον ὅτι ἔθνη τινὰ εἶχον
τὴν συνήθειαν νὰ μεταχειρίζονται τὸν χοῖρον ἐν τῇ
μαγικῇ τέχνῃ, ἐν τῇ μαντείᾳ καὶ ἐν τοῖς ὁμοίοις.
Ἐὰν ὁ ἀναγνώστης ἔχει τὴν περιέργειαν νὰ μάθῃ
πολλὰ καὶ παραδόξα περὶ τούτου ἅς ἀναγνώσῃ τὸν
Cassel. Ἐπίσης πολλὰ εὐρίσκει τις παρὰ τῷ
Michaelis, Augusti, Sonnini, Greuzer, Ro-
hrison, Russel καὶ παρ' ἄλλοις.

Ἐὰν δὲ πάντα σχεδὸν τὰ θρησκευτάματα ἐκίνησαν
ἄσπονδον πόλεμον κατὰ τοῦ χοίρου, ὁ χριστιανι-
σμός τί ἄρα γε ἐδίδασκε περὶ τούτου;

Ὁ χριστιανισμὸς διὰ μὲν τοῦ θεμελιωτοῦ αὐτοῦ
ἐκῆρυξε τὰ χαρακτηριστικώτατα ταῦτα ὅτι «τὰ ἐκ-
πορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος, ταῦτα εἰσὶ τὰ κινῶντα
τὸν ἄνθρωπον»· διὰ δὲ τοῦ κήρυκος αὐτοῦ Παύλου
προσέθηκε «Χάριτι βεβαιουῦσθαι τὴν καρδίαν, οὐ
βρώμασιν, ἐν οἷς οὐκ ὠφελήθησαν οἱ περιπατήσαν-
τες. Ἀποστήσονται δὲ τινες τῆς πίστεως, προσέ-
χοντες πνεύμασι πλάνοις . . . ἀπέχεσθαι βρωμά-
των, ἃ ὁ Θεὸς ἐκτίσεν εἰς μετάληψιν μετὰ εὐχα-
ριστίας τοῖς ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν. Ὅτι πᾶν
κτίσμα Θεοῦ καλὸν καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον. Τὰ βρώ-
ματα τῇ κοιλίᾳ καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν· ὁ δὲ
Θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. Οὐ γὰρ
ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ βρώμασι καὶ πόσι
ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη!»!

Πῆγα στὰ θηρία. Κ' εἶδα τὸν ἐλέφαντα καὶ θυμῆθηκα
τὸν κομικοτραγικὸν στίχον τοῦ Νερούλου: «Ὁ Αἰάντας ὁ γί-
γαντας ἐλέφαντα ὁμοιάζει». Ἄλλ' ὁ γίγαντας αὐτὸς ποῦ
ξαπλῶνει τὴν τεράστια προσοκίδα του γιὰ νὰ δράξῃ καὶ
τὸ μικρότερον κομματάκι ψοφὶ ποῦ τοῦ παρουσιάσῃς, ὁ δι-
πλοθεμελιωμένος αὐτὸς πύργος, μὲ τὸ κομὶ του ποῦ εἶνε
σὰ φλοῦδα δέντρον ἑκατοχρονίτικον, μὲ ταῦτά του σὰ δι-
σκους τριμμένους πρὸς τὰ χεῖλη, μὲ τὰ ματάκια του μισό-
κλειστα καὶ τριχονέπασσα, ποῦ καθὼς εἶνε ἀνυσοδεμένος
κουνιέται χωρὶς νὰ μετατοπίξῃται, σὰ γολέτα δεμένη στὸ
μῶλο ποῦ τὴν ἀλαφρογέρονει φουσκοθαλασσιᾶ ὁ γίγαντας
αὐτὸς δὲν ἔχει τίποτε στάληθινὰ γιγάντειο. Τότε βλέπεις,
κι ἄσφ' περᾶσῃ τὸ πρῶτο ἐξάρημα, σοῦχεται νὰ γελάσῃς.
Ἔχει κάτι ἥσυχον, ταπεινὸ, ὑποταχτικὸ, φιλοσοφικὸ· εἶνε σὰ
γεροδάσκαλος· καθὼς λέει κι ὁ φίλος μας ὁ Γιώργος εἶνε σὰ
μεικρῶς τῆς ἀπόψεως· τὸ κεφάλι του ποῦ κίποιος ποιητῆς
τὸ παρομοιάσῃ με βράχο, δὲν εἶνε καὶ σὰν προσωπίδα; Τὰ δυὸ
λιοντάρια ποῦ εἶνε κλεισμένα χωριστὰ σ' ἓνα κλουβί δὲ φτά-
νουν ἴσα με τὰ μισὰ του· σιμώνεις ὅμοῦς κι ἀναπνέεις ἕναν
ἄερα ὕψους, καὶ νοιώθεις τὸ σύμβολο τῆς λεβεντιάς. Κάτι
ἀνάλογο μὲ τὴν ἄγρια θάλασσαν ὅταν τῇ βλέπῃς ἀπὸ τῆ
στεριά. Δυὸ ξανθὰ λιοντάρια μεγαλοπρεπέστατα· περπα-
τοῦν καὶ τὰ τρέμεις, κυττάζων καὶ σοῦχεται νὰ νοητί-
σῃς, στέκονται καὶ τὰ καμαρώνεις, κάθονται καὶ τὰ σέβε-
σαι, ξαπλῶνεται, καὶ τίποτε δὲ χάνουν ἀπὸ τὴν περηφά-
νεια τους. Φοβερὰ σὰ θηρία κι ὠραῖα σὰν ἀγάλματα· τὸ
μούγκρισμά τους γροικιέται σὰν ἀδιάκοπη βροντή· σὰ νε-
ροπαῖοιο, λέει ὁ φίλος μας ὁ Γιώργος. Κ' οἱ τίγρεις, σμα-
ζεμένες, ἀσάλυτες. ἂν δὲν ἐδειχναν ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ τὰ
χρονᾶ κι ἀστραφτερά τους μάτια, θὰ φάνταζαν σὰν πλού-
σια κλαδωτὰ στρωσίδια, κεντισμέν' ἀρμονικώτατα. Κ' ἡ
λεοπαρδαλις; ποτὲ δὲ θὰ ξεχάσω τὸ στυρεῖλα τῆς ἀνή-
συχου καὶ πονηροῦ κι ἄγριο μαζί περπάτημα· χιλιοπλομιστῆ
σὰν οὐρανὸς ἀστερωμένος· πλαστικὴ ὁμορφιά, μὲ δίχως
νέχῃ καὶ τὴν ἠθικὴ τὴ χάρι, τὴν ψυχὴ τοῦ λιονταριοῦ.
Παρ' ὀλίγο νὰ ξεχάσω τὸν ἀνθηρὰ τὸ βελουδέιο, τὸν
ἀκριβὸ· μοῦ εἶπαν πῶς γέννησε προχθὲς κ' ἔφαγε τὰ παι-
διά του· ὁ φίλος μας ὁ Γιώργος λέει πῶς τῆφαγε γιὰ νὰ
τὰ γλυτώσῃ ἀπ' τὴ σιλαβιά! Τὲς ἄινες τὲς συχαίνομαι
βρωμερῇ ἀγριάδῃ· κ' οἱ λύκοι; τί ἀσχημιά! Ὅσο γιὰ τοὺς
αὐτοῦς; θλιβερώτατη θοριά! Ἐμᾶσαι τοῦ Σίλλερ τὸ ποι-
ημα, τὸν Πήγασον βαλμένο νὰ ὀργῶν χωράφια; Αὐτὸς μέσα
στὸ κλουβί, κάτι χειρότερον εἶνε καὶ πλέον βάρβαρο κι ἀπὸ
τὸν Πήγασον τοῦ Σίλλερ. Τώρα ξέρεις γιὰ τί τρελλαίνεται ὁ
κόσμος, ποῦ στέκει καὶ ποῦ χάσκει, καὶ ποῦ γελᾷ καὶ ποῦ
ἐθρραίνεται καὶ ποῦ ἐνθουσιάζεται καὶ ποῦ δὲ χορταίνει;
Στὰ λιοντάρια καὶ στ' ἄλλα, ἔξω ἀπὸ τὸν ἐλέφαντα, μιὰ ματιὰ
δίχρει, καὶ περᾶ. Ἄς εἶνε καλὰ οἱ μαίμοδες; μονάχα ἐκεῖ-
νες τότε τρελλοῦν· μόνο γιὰ νὰ ἰδῇ ἐκεῖνες στριμώνεται.
Τόσον ἀληθεύει πῶς τὸ πλῆθος ἀγαπᾷ ὅχι τ' ὠραῖο, ἀλλὰ
τὸ ἐνθάριστο· ὅχι ὅτι ἔχει ἴσῃμα, ἀλλ' ὅτι τὸ διασκεδάξῃ
τὸν παλιάτσο τὸν αἰσθάνεται βαθύτερα κι ἀπὸ τὸν ποιητῆ.
Χάνεται γιὰ τὰ χωρατὰ τῆς μαίμοδος ἴσως νὰ νοιώθῃ καὶ
μιὰ κρυφὴ ἀδυναμία γιὰ τοὺς προγόνους του.